

SALVS REI PVBLICAE SVPREMA LEX ESTO.

VYBRANÁ

TÉMATA

Rakousko – volby 2008

(13/2008)

Zuzana Martykánová

Lukáš Svatek

Parlament České republiky
Kancelář Poslanecké sněmovny
Parlamentní institut

OBSAH:

1. <u>POLITICKÝ SYSTÉM</u>	2
2. <u>CHARAKTERISTIKA STRANICKÉHO SYSTÉMU A PARLAMENTNÍCH STRAN</u>	3
3. <u>VÝSLEDKY VOLEB A NOVÉ SLOŽENÍ PARLAMENTU</u>	6
4. <u>DOSAVADNÍ SLOŽENÍ VLÁDY A PARLAMENTU</u>	7
5. <u>ZDROJE</u>	7

1. POLITICKÝ SYSTÉM

Rakouská federace je demokratickou parlamentní republikou, jejíž systém bývá označován jako „klasický republikánský parlamentarismus“¹.

Zákonodárná moc: Je v rukou dvoukomorového parlamentu, který je tvořen Národní radou (*Nationalrat*) a Spolkovou radou (*Bundesrat*). Národní rada sestává ze 183 poslanců volených tajnou, rovnou, přímou a všeobecnou volbou² na čtyři roky³ podle poměrného volebního systému (d'Hondtova formule) s 4% kvórem pro vstup. Národní rada je komorou, jejíž vliv na tvorbu legislativy převažuje. Spolková rada je druhou komorou rakouského parlamentu, kterou tvoří poslanci ze zemských parlamentů jednotlivých spolkových zemí. Jejich počet je závislý na počtu obyvatel dané země⁴. Poslanci Spolkové rady jsou voleni nepřímou zemskými sněmy a délka mandátu poslance ve Spolkové radě je tedy závislá na délce mandátu jednotlivých zemských sněmů (toto volební období může být pěti nebo šestileté). Na rozdíl od Národní rady, jejíž zasedání jsou přerušována volbami, zasedá Spolková rada trvale a zajišťuje tak kontinuitu zákonodárné moci.

Výkonná moc: V čele rakouské vlády stojí kancléř s významnými pravomocemi⁵. Rakouský kabinet je tvořen jednotlivými ministry s osobní zodpovědností za příslušný resort; tato odpovědnost je utvářena ve vztahu k Národní radě. Dalším článkem výkonné moci je prezident volený přímo na šest let s možností znovuzvolení. Volba prezidenta je dvoukolová, pro vítězství v prvním kole je zapotřebí absolutní většiny hlasů, ve druhém kole, do kterého

¹ V. Klokočka 1996, citováno podle Řichová a kol. 2004

² Volí i ti rakouští občané, kteří žijí v zahraničí.

³ Toto období může být Spolkovou radou nebo spolkovým prezidentem zkráceno, aby bylo případně možné uspořádat předčasné volby.

⁴ Rakouská ústava stanoví, že počet zástupců nejlidnatější spolkové země nesmí překročit 12 poslanců, a každá země musí být reprezentována minimálně 3 poslanci.

⁵ Kancléřovi pravomoci nejsou nikde explicitně uvedeny, původně byly kompetence, jimiž disponoval, relativně omezené, ale v důsledku praxe a výkonu funkce jednotlivými osobnostmi se pole působnosti spolkového kancléře v Rakousku značně rozšířilo.

postupují dva nejúspěšnější kandidáti z prvního kola, pak již většiny relativní. Skutečnost přímé volby prezidentské funkci dává vysokou míru legitimacy. K prezidentským pravomocím patří jmenování kancléře,⁶ akceptace ministerských kandidátů, odvolání vlády a svolávání zasedání Národní rady. Je vrchním velitelem ozbrojených sil, do jeho kompetencí patří i podepisování mezinárodních smluv, jmenování diplomatů a reprezentace země v zahraničí. Od roku 2004 je prezidentem země Heinz Fischer (SPÖ, byl zvolen v prvním kole 52 % hlasů po smrti Thomase Klestila). Spolkovým kancléřem je zatím do jmenování nové vlády vzešlé z posledních voleb Alfred Gusenbauer (za SPÖ, od 1. ledna 2007).

2. CHARAKTERISTIKA STRANICKÉHO SYSTÉMU A PARLAMENTNÍCH STRAN

Rakouský stranický systém býval označován jako konsociační (zejména v letech 1945-1966), tj. s dobrovolně omezenou soutěživostí mezi stranami, dnes bývá označován spíše za systém neokorporatistický, charakterizovaný mimo jiné i propojením stran a odborových svazů⁷. Stranický systém je tvoří tři základní tábory: 1) levicový, který představuje sociální demokracie, 2) katolicko-konzervativní a 3) nacionalistický. Všechny tyto tři tábory se postupně utvářely v 19. století a staly se základem pro formování tří moderních politických stran na základě konfliktních linií třídní diferenciace (ekonomické a sociální štěpení), náboženství (aktivní katolictví vs. antiklerikálové) a konfliktu centrum vs. periferie. Pro rakouský systém je charakteristická jeho úplná inovace po obou světových válkách (nový volební systém, nové strany) spojená s konsociačním řešením problémů (strany s původně antagonistickými vztahy spolu začaly po válkách spolupracovat).

K nejvýznamnějším politickým stranám patří Sociálnědemokratická strana Rakouska (*Sozialdemokratische Partei Österreichs – SPÖ*) a Rakouská lidová strana (*Österreichische Volkspartei – ÖVP*)⁸, které spolu v letech 1947-1966 spolupracovaly formou velké koalice (v letech 1956-1983 si tyto strany rozdělovaly přes 90 % křesel v Národní radě). Významný vliv

⁶ Jedná se o představitele nejsilnější strany.

⁷ Spojení stran a odborových svazů tak jednotlivým profesním odvětvím zajišťuje vliv na legislativní kroky jak vlády, tak i Národní rady. Odbory sdružující až 60 % zaměstnanců jsou významnou součástí rakouského politického systému; v Rakousku existují 3 zastřešující organizace:

- Spolková průmyslová komora (*Bundeskammer der Gewerblichen Wirtschaft*)
- Rakouský svaz dělnických komor (*Österreichischer Arbeiterkammertag*)
- Konference zemědělských komor (*Präsidentenkonferenz der Landwirtschaftskammern Österreichs*)

Krom toho existuje zastřešující nadstranický Rakouský odborový svaz (*Österreichischer Gewerkschaftsbund – ÖGB*). Významným termínem je v této souvislosti tzv. *Sozialpartnerschaft* (sociální partnerství), které tuto spolupráci popisuje.

⁸ Původně patřila k relativně silným stranám i KPÖ – Komunistická strana Rakouska, která ale od roku 1959 nemá zastoupení v rakouském parlamentu.

v rakouském stranickém systému má i Svobodná strana Rakouska (*Freiheitliche Partei Österreichs – FPÖ*).

Základem jsou dvě velké strany – SPÖ a ÖVP – s tradicí spadající do období monarchie, k nimž se řadí relativně malé strany nacionalistické (FPÖ, dále pak Svaz pro budoucnost Rakouska - *Bund für Zukunft Österreichs – BZÖ*).

SPÖ: Sozialdemokratische Partei Österreichs (Sociálnědemokratická strana Rakouska)

- *Základní charakteristika:* strana levého středu, jedna ze dvou nejvýznamnějších stran v Rakousku, s dlouhou tradicí (první založení proběhlo již v roce 1874 V. Adlerem). Jako Sociálně-demokratická strana Rakouska vznikla v roce 1991. Je členem Sociálně-demokratické strany Evropy (SPE) v Evropském parlamentu.
- *Hlavní principy:* liberální demokratické principy (svoboda, rovnost), sociální spravedlnost (plná zaměstnanost, sociální solidarita)
- *Zahraniční politika:* ve vztahu k EU je kladen důraz na evropskou sociální politiku (snaha o vybudování jednotné sociální a bezpečnostní politiky EU), reformu evropských institucí, podporu rozšiřování Evropy; k NATO⁹ spíše negativní, podpora neutrality

ÖVP: Österreichische Volkspartei (Rakouská lidová strana)

- *Základní charakteristika:* křesťansko-sociální, konzervativní strana, jedna ze dvou největších rakouských stran. Vznikla v roce 1945. Je členem Evropské lidové strany – Evropských demokratů (EVP, angl. EPP).
- *Hlavní principy:* svoboda, humanita, zodpovědnost, subsidiarita, trvale udržitelný rozvoj, ekologie.
- *Zahraniční politika:* podpora evropské politiky, neutralita, mírové řešení konfliktů, spíše podpora jednotné bezpečnostní politiky EU nežli politiky NATO

FPÖ: Freiheitliche Partei Österreichs (Svobodná strana Rakouska)

- *Základní charakteristika:* pravicově populistická, nacionálně konzervativní strana. Založena v roce 1956 ve Vídni (předcházeli jí Svaz nezávislých – *Bund der*

⁹ Ve stranickém ani vládním programu není o NATO explicitní zmínka. SPÖ podporuje mírové řešení konfliktů a konsenzuální jednání, vojenské spojení považuje po pádu železné opony a zániku situace bipolárně rozděleného světa za irelevantní.

Unabhängigen – BdU). V rámci Evropského parlamentu jsou součástí seskupení Identita, tradice, suverenita¹⁰.

- *Hlavní principy*: udržování a podpora německého fenoménu v rakouských dějinách, proti katolicismu, proti socialismu, nacionální názory (podpora Rakouska), svoboda, svobodný trh, podpora rodiny a rakouské identity, tvrdá bezpečnostní opatření, proti imigrační politika
- *Zahraniční politika*: relativně protievropská (proti vstupu Turecka do EU, proti někdejší evropské ústavě, snaha uchovat si národní identitu), podpora neutrality

Die Grünen (Zelení)

- *Základní charakteristika*: ekologicky zaměřená, demokratická, spíše levicově orientovaná strana. Založena v roce 1986 jako *GAL* - Zelené alternativní strany (*Grüne Alternative Parteien*) v souvislosti se vstupem do Národní rady. V rámci Evropského parlamentu jsou součástí Evropské strany zelených.
- *Hlavní principy*: ekologie, trvale udržitelný rozvoj, podpora menšin, rovnost mužů a žen
- *Zahraniční politika*: podpora rakouské neutrality, konsenzuální řešení konfliktů bez využití vojenské moci, podpora rozšíření Evropské unie, podpora přijetí evropské ústavní smlouvy.

BZÖ: Bund für Zukunft Österreichs (Svaz pro budoucnost Rakouska)

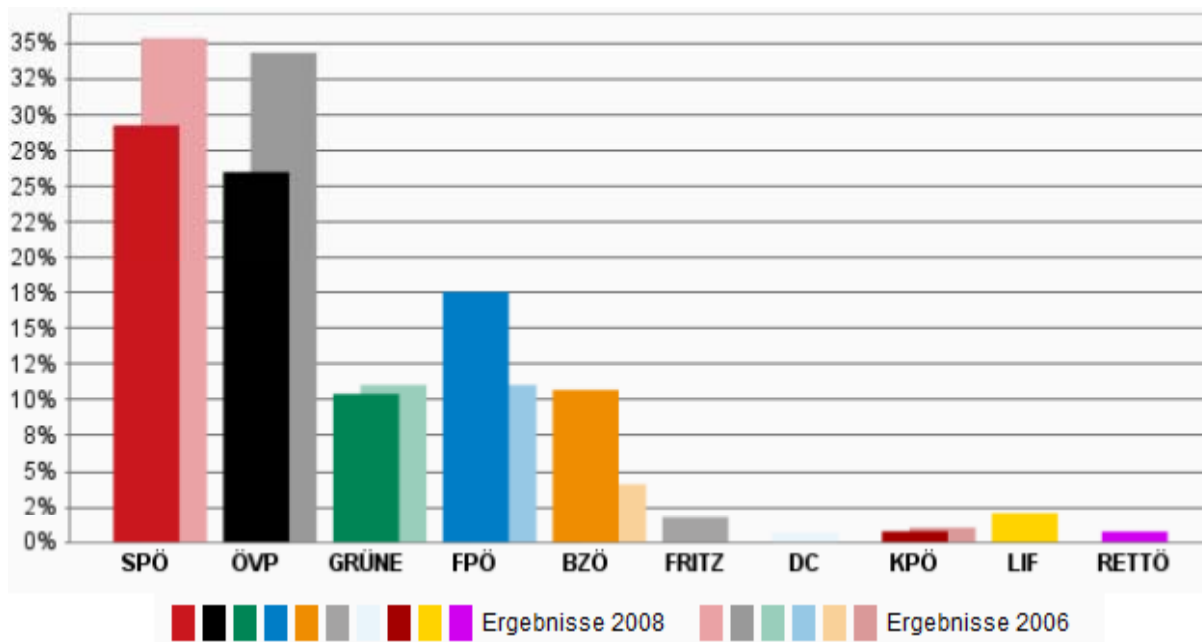
- *Základní charakteristika*: pravicová populistická, nacionálně konzervativní strana. Byla založena v roce 2005, vznikla odštěpením od FPÖ. Nemá zastoupení v Evropském parlamentu.
- *Hlavní principy*: nacionální politika, podpora rakouské identity, negativní náhled na přistěhovalectví, sociální tematika (zavedení Tobinovy daně)
- *Zahraniční politika*: podpora vzniku dvoufázové Evropy, nesouhlas se vstupem Turecka do EU, neutralita Rakouska by měla odpovídat současné situaci.

¹⁰ Založeno v lednu 2007

3. VÝSLEDKY VOLEB A NOVÉ SLOŽENÍ PARLAMENTU

Neshody uvnitř vládnoucí velké koalice tvořené Sociálnědemokratickou stranou (SPÖ) a Rakouskou lidovou stranou (ÖVP) vedly k pádu vlády a vypsání předčasných parlamentních voleb na 28. září 2008. Volební účast činila 78,81 %. Na základě reformy volebních pravidel mohli poprvé volit i mladí lidé od 16 let a byla rovněž umožněna korespondenční volba i uvnitř země. Ve volbách zvítězila Sociálnědemokratická strana v čele s Wernerem Faymannem, jenž již před volbami nahradil ve funkci předsedy strany dosavadního kancléře Alfreda Gusenbauera. Druhá se umístila Rakouská lidová strana. Obě strany si oproti předešlým volbám citelně pohoršily. Značný volební propad zejména ÖVP vyvolal personální změny uvnitř strany, novým předsedou se stal Josef Pröll. Výrazně naopak posílily dvě krajně pravicové strany: třetí skončila Svobodná strana Rakouska, čtvrtý pak Svaz pro budoucnost Rakouska. Jako poslední se do nově zvolené Národní rady dostaly Zelení.

Graf 1: Volební zisky jednotlivých stran ve volbách do Národní rady v letech 2006 a 2008

Zdroj: <http://diepresse.com/portal/fragments/templates/wahl/N200809/index.jsp>

Tabulka 1: Složení Národní rady po volbách 2008

strana	% hlasů	rozdíl vůči 2006	počet mandátů	rozdíl vůči 2006
SPÖ	29,26	-6,08	57	-11
ÖVP	25,98	-8,35	51	-15
FPÖ	17,54	+6,50	34	+13
BZÖ	10,70	+6,59	21	+14
Die Grüne	10,43	-0,62	20	-1

Zdroj: <http://wahl08.bmi.gv.at>

4. DOSAVADNÍ SLOŽENÍ VLÁDY A PARLAMENTU

Předchozí rakouské volby do Národní rady se konaly roku 2006, po řádném uplynutí volebního období. Ve volbách zvítězila Sociálnědemokratická strana se 35,3 % hlasů, s malým náskokem před Rakouskou lidovou stranou se 34,3 %. Následovaly Strana zelených a Svobodná strana Rakouska, které získaly shodně 11 % hlasů. Jako poslední překročil 4% hranici Svaz pro budoucnost Rakouska se 4,1 % hlasů. Vítězná SPÖ utvořila vládní koalici s druhou ÖVP, v parlamentu tak koalice disponovala 134 poslanci z celkového počtu 183. Vláda kancléře Alfreda Gusenbauera (SPÖ) nastoupila do úřadu 11.ledna 2007.

Tabulka 2: Složení Národní rady po volbách 2006

strana	% hlasů	počet mandátů	změny počtu mandátů vůči 2002
SPÖ	35,34	68	-1
ÖVP	34,33	66	-13
FPÖ	11,04	21	+3
Die Grüne	11,05	21	+4
BZÖ	4,11	7	+7

Poznámka: Jeden mandát získala SPÖ díky spojení se stranou Liberální fórum

Zdroj: <http://www.parlament.gv.at>

Tabulka 3: Rakouské strany zastoupené v Evropském parlamentu (2004–2009)

strana	členem	počet mandátů
SPÖ	SPE	7
ÖVP	EVP	6
FPÖ	ITS	1
Die Grüne	Zelení	2
Liste Hans Peter Martin	Nezařazení /Liberálové	1/1

Zdroje: <http://www.europarl.europa.eu>, <http://www.parlament.gv.at>

5. ZDROJE

LITERATURA:

Říchová, B. a kol. (2004): „Komparace politických systémů II.“ VŠE. Praha

PROGRAMY STRAN:

SPÖ: <http://www.spoe.at/>

ÖVP: <http://www.oevp.at>

FPÖ: <http://www.fpoe.at>

BZÖ <http://www.bzoe.at>

Die Grüne <http://www.gruene.at>

OSTATNÍ ODKAZY:

http://www.parlament.gv.at/NR/ZS/WELNR/Wahlergebnis%20der%20Nationalratswahlen%20vom%2024_Portal.shtml (8.10. 2008)

<http://diepresse.com/home/politik/neuwahlen/index.do> (8.10. 2008)

<http://diepresse.com/portal/fragments/templates/wahl/N200809/index.jsp> (8.10. 2008)

<http://wahl08.bmi.gv.at/> (8.10. 2008)

http://de.wikipedia.org/wiki/Bundesregierung_%28%C3%96sterreich%29 (22. 05. 2007)

http://www.parlament.gv.at/portal/page?_pageid=888,81431&_dad=portal&_schema=PORTAL (22. 05. 2007)

http://www.bmi.gv.at/wahlen/nrw_241102.asp (22. 05. 2007)

<http://www.europarl.europa.eu/members/expert.do?language=DE> (22. 05. 2007)

http://de.wikipedia.org/wiki/Nationalratswahl_in_%C3%96sterreich_2006 (21. 05. 2007)

<http://www.bundeskanzler.at/> (22. 05. 2007)